

Nr 251.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av medel för anordnande av övningar i ställningskrig m. m.; given Stockholms slott den 5 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels för anordnande av övningar i ställningskrig m. m. å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor,

dels ock för samma ändamål å extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

E. A. Nilson.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 5 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilson, yttrade härefter:

»Under punkten 67 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlätas angående anordnande av övningar i ställningskrig, tillvidare under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 beräkna ett belopp av 386,200 kronor.

Sedan den i ärendet erforderliga utredningen numera blivit slutförd, anhåller jag att få underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning.

Uti skrivelse den 22 september 1916 framhöll chefen för generalstabens, att erfarenheterna från världskriget påtagligt ådagalagt vikten av att trupperna vore förtroagna med anläggandet och utbyggandet av förstärkta ställningar, att de vore övade i anfall mot och försvar av sådana ställningar, samt att de förstode inrätta sitt liv såväl i som framför ställningen på det mest praktiska och kraftbesparande sättet. Det vore för den skull nödvändigt, att åtgärder vidtoges för att möjliggöra anordnandet i första hand vid infanteriet av övningar i ställningskrig.

Chefens för
generalstabens
framställning
den 22 sep-
tember 1916.

Vid dylika övningar erfordrades emellertid tillgång på särskild övningsterräng. Truppförbandens ordinarie övningsplatser kunde icke tagas i anspråk, enär de omfattande grävningsarbeten, som måste komma till utförande, skulle försvåra deras användbarhet för övriga övningar. I vissa fall torde erforderlig terräng stå att finna å åtskilliga av de gamla övningsplatserna, artilleriets skjutfält och övningsfältet vid Järva. Tänkas kunde, att övningsplats för ställningskrig gjordes gemensamt för två eller flera truppförband, men därtill måste noga övervägas, att icke de årligen återkommande transportkostnaderna i längden bleve för staten mera betungande än anskaffandet i närheten av vederbörande truppförbands förläggningsplats av erforderlig terräng. Denna frågas grundliga utredande, som, bland annat, krävde terrängundersökning å de olika platser, vilka kunde komma i fråga, syntes böra uppdragas åt särskilda sakkunniga.

Det vore emellertid av största vikt, att övningar i ställningskrig igångsattes redan under utbildningsåret 1916—1917, i synnerhet som det utan att föregripa en blivande utredning vore möjligt att detta år anordna övningsplatser, där terräng redan stode till förfogande, i närheten av vissa regementens förläggningsorter, exempelvis en övningsplats för varje arméfördelning. Kostnaderna för dessa övningar kunde beräknas till i runt tal 48,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde chefen för generalstabens,

dels att sakkunniga måtte tillkallas för att avgiva förslag till anordnande årligen av övningar i ställningskrig samt anskaffande av terräng för sådana övningar,

dels att inspektören för infanteriet måtte anbefallas att efter samråd med generalfältygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen och vederbörande arméfördelningschefer inkomma med förslag till plan för övningar i ställningskrig under utbildningsåret 1916—1917 å vissa närmare angivna platser ävensom att härför erforderliga medel måtte anvisas.

Kungl Maj:ts
beslut den 4
maj 1917.

Efter det inspektören för infanteriet, generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen, vederbörande arméfördelningschefer samt arméförvaltningens fortifikations-, intendents- och civila departement avgivit infortrade yttranden i ärendet, beslöt Kungl. Maj:t den 4 maj 1917

dels bemyndiga statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga personer för att inom departementet biträda med utredning och utarbetande av förslag rörande anordnande av årliga övningar i ställningskrig samt anskaffande av terräng för sådana övningar,

dels ock medgiva, att under år 1917 finge, på sätt i kommandoväg närmare bestämdes, anordnas övningar i ställningskrig å följande övningsplatser, nämligen Vännäs, Rommehed, Järvafältet, Axvall, Skillingaryd samt å Ljungby- och Bonarps hedar; och skulle kostnaderna för övningarnas anordnande under år 1917 — däri inräknade jämväl kostnaderna för tillfällig avlöning jämlikt §§ 35 och 36 i gällande reglemente för arméns avlöning under fred till samtliga till övningarna kommenderade officerare och underofficerare, transport av erforderliga ingenjörtrupper samt eventuell ersättning till arrendatorer — högst 48,000 kronor gäldas av fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Utredning
och förslag
av till-
kallade
sakkunniga.

Sedan på grund av förenämnda bemyndigande såsom sakkunniga tillkallats översten och chefen för Andra livgrenadjärregementet G. Bouveng, majoren vid Smålands artilleriregemente A. Holmgren, majoren vid Svea livgarde J. T. A. af Klercker och majoren vid fortifikationen J. S. Ericsson, hava de sakkunniga med skrivelse den 14 februari 1918 överlämnat »Utredning och förslag rörande anordnande av årliga övningar i ställningskrig samt anskaffande av terräng för sådana övningar».

Infanteriet.

De sakkunniga, vilka såsom sin huvudsakligaste uppgift ansett utredandet av frågan om beredande av övningsmöjligheter för infanteriet för övningar i ställningskrig och på grund härav uppgöra förslag samt utföra kostnadsberäkningar, hava i enlighet härmed först till behandling upptagit frågan om *anskaffande av terräng och ställningar för infanteriets utbildning i ställningskrig inom kompani* samt därvid såsom sin mening uttalat, att möjlighet till anordnande av övningar i ställningskrig i första hand borde finnas i omedelbar närhet av regementenas förläggningsplatser.

Vad då först beträffade frågan om storleken av de ställningsanläggningar, som måste anses oundgängligen nödvändiga, hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att en fullt utbyggd ställning med tvenne motliggande huvudeldlinjer och bakom dessa befintliga tvenne reservlinjer med erforderliga förbindelsevärn, skyddsrum och hinder, borde, för att främja utbildningsändamålet, äga en front av omkring 150 m. och ett djup av 500—600 m. Med denna utsträckning i bredd och djup kunde övningar t. o. m. i kompaniförband äga rum och en riktig bild av det taktiska förfaringssättet vid kompaniets strid framställas. I överensstämmelse med denna uppfattning hade de sakkunniga utarbetat en normaltyp för en övningsställning av ovannämnda omfattning. Kostnaderna för densamma hade beräknats till 22,000 kronor.

Då det därefter gällt att finna terräng för denna normaltyp i omedelbar närhet av infanteriregementenas förläggningsplatser, hade de sakkunniga undersökt de möjligheter, som funnes härför inom regementenas nuvarande övningsfält. Därvid hade de sakkunniga i främsta rummet haft uppmärksamheten riktad på, att anläggandet av övningsställningarna icke finge inkräkta på de befintliga övningsmöjligheterna för det rörliga kriget. Såsom ett andra viktigt villkor hade de sakkunniga vidare sökt tillse, att vattenavlopp skulle kunna beredas ur den anlagda ställningen, och slutligen såsom ett tredje villkor, att skarpskjutning skulle kunna utföras från en mindre del av den ena sidan mot motliggande del av den andra.

Av de verkställda undersökningarna hade framgått, att vid 24 infanteriregementen kunde plats för anläggningar av övningsställningar erhållas inom lantförsvaret redan tillhörande terräng. Vid 12 av dessa regementen, nämligen Livregementets grenadjärer, Skaraborgs, Kronobergs, Jönköpings, Älvsborgs, Hallands, Norrbottens, Västerbottens, Kalmar och Värmlands regementen, Vaxholms grenadjärregemente och Väster-norrlands regemente, hade det visat sig möjligt att med fasthållandet av samtliga ovannämnda fordringar, inom regementenas övningsområden anlägga övningsställningar av normaltypen. Vid ytterligare 6 regementen, nämligen Västgöta, Södermanlands, Hälsinge och Västmanlands regementen, Södra skånska infanteriregementet och Gottlands infanteriregemente, hade terräng för en normaltypsanläggning kunnat erhållas, dock utan att villkoret om skarpskjutning från övningsställningens ena sida mot motliggande del av den andra kunnat uppfyllas. Då de sakkunniga emellertid hölle före, att möjligheten till skjututbildningens tillgodoseende under ställningskrigets förhållanden icke kunde eftergivas, föresloge de, förutom en övningsställning av normaltypen, anläggandet av en skarp-

skjutningsställning vid vart och ett av dessa 6 regementen. Kostnaderna för en sådan skarpskjutningsställning beräknades till 500 kronor. Vid de återstående 6 regementena av ovannämnda 24, nämligen Svea och Göta livgarden, Karlskrona grenadjärregemente, Dalregementet, Bohusläns regemente och Norra skånska infanteriregementet, hade det icke varit möjligt att utan att inkräkta på övningsmöjligheterna för det rörliga kriget anlägga övningsställningar av normaltypens storlek å de närmast intill regementenas förläggningssorter belägna övningsfälten. Vad Svea och Göta livgarden samt Dalregementet anginge, ansåge de sakkunniga, att dessa regementens övningar i kompaniförband kunde förläggas till de i regementenas närhet belägna, av de sakkunniga för arméfördelningarna föreslagna större övningsställningarna, medan den enskilda utbildningen samt halvtroppens t. o. m. plutonens utbildning förlades till en mindre övningsställning samt en skarpskjutningsställning i kasernernas omedelbara närhet. Vid Dalregementet kunde dock den mindre övnings- och skarpskjutningsställningen sammanfalla. Beträffande åter Karlskrona grenadjärregemente, Bohusläns regemente och Norra skånska infanteriregementet vore det nödvändigt att anlägga dels en mindre övningsställning för den enskilda utbildningen och de smärre förbandens övningar i resp. kaserners omedelbara närhet, vilken samtidigt möjliggjorde skarpskjutning, dels i fråga om Karlskrona grenadjärregemente och Bohusläns regemente en ställning av normaltypen för övningar i kompaniförband å vederbörliga regementens gamla mötesplatser Bredåkra och Backamo, dels i fråga om Norra skånska infanteriregementet en liknande ställning å Rinkaby skjutfält. Kostnaderna för en mindre övningsställning beräknades till 3,300 kronor.

Vid 4 infanteriregementen, nämligen Första och Andra livgrenadjärregementena, Upplands infanteriregemente och Jämtlands fältjägarregemente, hade det icke varit möjligt att inom de befintliga övningsområdena erhålla lämpligt utrymme för övningsställningar av normaltypens storlek utan att inkräkta på de nödvändiga betingelserna för utbildningen för det rörliga kriget. Då någon annan staten tillhörig mark, som lämpligen kunde föreslås till ständig upplåtelse för dylik anläggning, icke finnes i närheten av dessa regementen, hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att dessa regementens övningar i ställningskrig icke kunde vederbörligen bedrivas med mindre än att den terräng, som erfordrades för anläggning av en ställning av normaltypen, d. v. s. för vardera regementet ett område av omkring 200 meters bredd och 600 meters längd, nyanskaffades.

De sakkunniga hava härefter till behandling upptagit frågan om *anskaffande av terräng och ställningar för infanteriets utbildning i ställningskrig i större förband än kompani* samt därvid förklarar sig anse, att för sådana större övningar i ställningskrig, vilka kunde vara att hänföra till fälttjänstövningar, från fall till fall särskilda anordningar i fråga om anskaffande av terräng, anvisande av byggnadsmateriel o. s. v. borde träffas. Permanenta övningsställningar för dylika övningar skulle, förutom att övningarnas natur i viss mån komme att förryckas, bliva förbundna med så stora anläggningskostnader samt kräva så betydande medel och arbetskrafter för sitt underhåll, att tanken härpå från början måste förkastas. Däremot borde för utbildningen av de större infanteritruppförbanden såsom sådana särskilda övningsställningar anskaffas och underhållas.

Ehuru det ur övningssynpunkt helt naturligt vore fördelaktigast, om varje regemente i närheten av sina kaserner ägde tillgång till en så stor övningsställning, som möjliggjorde övningar för bataljons- och regementsförbanden, ansågo de sakkunniga, att utförandet av dylika större ställningar för varje regemente icke kunde ifrågasättas. De sakkunniga funne sig i stället böra föreslå, att för övningar i ställningskrig i större förband anordnades övningsställningar arméfördelningsvis. För dylika ställningar hade redan förberedande åtgärder blivit vidtagna. Uti chefens för generalstaben skrivelse den 22 september 1916 hade angivits vissa grunder för utförandet av »övningsplatser» för övningar i ställningskrig. De enligt dessa grunder under sommaren 1917 påbörjade arbetena å Ljungbyhed, Skillingaryd, Axvall, Järvafältet, Rommehed och Vännäs syntes de sakkunniga lämpligen böra fortsättas och de påbörjade ställningarna utbyggas till full utsträckning.

I fråga om omfattningen av de befästningsarbeten, som borde komma till utförande i arméfördelningarnas övningsställningar, hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att en fullt utbyggd ställning med tvenne motliggande huvudeldlinjer och bakom dessa befintliga tvenne reservlinjer med erforderliga förbindelsevärn, skyddsrum och hinder borde äga en front av omkring 500 m. och ett djup av 500—600 m. I en sådan ställning kunde övningar med fältstarka bataljoner mot varandra komma till ett gynnsamt utförande. Likaledes kunde övningar även i regementsförband, enär kompaniernas styrka under repetitionsövningarna vore betydligt mindre än fältstyrka, äga rum i den föreslagna typen av övningsställning, utan att stridsbilden på grund av något förkortad front borde bliva onaturlig. I överensstämmelse härmed hade de sakkunniga

utarbetat en normaltyp för en övningsställning av ovannämnda mått. Kostnaden för densamma beräknades till 52,000 kronor.

Några bestämmelser för övningar i ställningskrig i större förband av infanteriet än t. o. m. kompani hade ännu icke utfärdats. Då övningar i större förband än kompaniet måste anses som ett oeftergivligt led i utbildningen för ställningskrig, hade de sakkunniga emellertid utgått från antagandet, att dylika övningar komme att anbefallas redan under åren 1918—1920. Frågan, huruvida den övningstid, som vore tillmätt utbildningen i större förband under soldatskolans fjärde period för det rörliga kriget, kunde anses tillräcklig för att möjliggöra utbildning även för ställningskriget i nöjaktig grad, eller om hänsyn till övningstidens knapphet borde föranleda övningarnas i ställningskrig förläggande till repetitionsövningarna, hade de sakkunniga icke ansett sig hava skäl att upptaga till prövning. De hade inskränkt sig att i enlighet med sitt uppdrag uppgöra beräkningar i fråga om kostnader för övningar i den utsträckning, som de ansett nödvändig för att tillgodose utbildningen för ställningskriget i och för sig. Beräkningar vore utförda för såväl soldatskolan som repetitionsövningarna.

Special-
truppslagen.

De sakkunniga hava härefter till behandling upptagit frågan, i vad mån särskilda anordningar borde vidtagas för anordnande av övningar i ställningskrig för specialtruppslagen. De sakkunniga hava därvid kommit till den uppfattningen, att man för närvarande borde inskränka sig till dylika övningars anordnade för kavalleriet.

Utöver den utbildning i fältarbeten, som hittills ingått i kavalleriets övningar, borde endast så stor teknisk färdighet bibringas kavalleristen, som kunde anses oundgängligen nödvändig, för att han tillfälligtvis vid behov skulle kunna utföra erforderliga reparations- m. fl. arbeten i en ställning. Den huvudsakliga utbildningen i ställningskrig för kavalleriet borde därför vara truppförbandens taktiska användning i en redan färdig ställning. För att sålunda bespara kavalleriet det tidsödande arbete, som utan tvivel krävdes för att skapa och underhålla särskilda övningsställningar, syntes därför önskvärt, att detsamma i så stor utsträckning som möjligt bereddes tillfälle att bedriva sin utbildning — både den tekniska och framför allt den taktiska — uti övningsställningar, som vore utförda för infanteriets räkning.

Undersökte man, vilka möjligheter förefunnes för kavalleriregementena att, under antagande att de förut föreslagna regements- och arméfördelningsställningarna komme till utförande, förlägga sin utbildning till dessa, funne man,

att Livgardet till häst och Livregementets dragoner kunde med fördel använda fjärde arméfördelningens övningsställning å Järvafältet;

att Livregementets husarer kunde förlägga sin utbildning till den för Skaraborgs regemente å det för båda regementena gemensamma övningsfältet föreslagna övningsställningen;

att Smålands husarregemente kunde begagna Kalmar regementes i omedelbar närhet belägna övningsställning;

att Skånska husarregementet, Skånska dragonregementet och Kronprinsens husarregemente kunde samtliga hänvisas till första arméfördelningens övningsställning å Ljungbyhed;

att Skånska husarregementets detachement i Uppsala kunde använda Upplands infanteriregementes övningsställning;

att Norrlands dragonregemente kunde utbildas i den för Västerbottens regemente föreslagna övningsställningen i Umeå; samt

att Norrbottens kavallerikår kunde hänvisas till Norrbottens regementes övningsställning i Boden.

Några särskilda övningsställningar för kavalleriet behövde alltså icke anordnas. De kostnader, som bleve förbundna med kavalleriets övningar i ställningskrig, hänförde sig därför uteslutande till dagtraktamenten för officerare och underofficerare för ett visst antal dagar årligen.

Vad artilleriet anginge, borde, enligt de sakkunnigas uppfattning, samövningar anordnas mellan detta och de övriga truppslagen. Då emellertid hela frågan om övningar i ställningskrig ännu befunde sig i sin begynnelse och under de närmaste åren, då de föreslagna övningsställningarna för infanteriet skulle utbyggas, någon tid knappast kunde beräknas för samövningar med artilleriet, hade de sakkunniga icke i detta sammanhang ansett sig böra framlägga något förslag till sådana övningar.

I och för befälsutbildningens tillgodoseende måste, yttra de sakkunniga, tillfälle till övningar i ställningskrig kunna beredas eleverna vid vissa militära skolor, i främsta rummet sådana, som avsåge officersaspiranternas utbildning, men även vissa andra skolor och utbildningskurser.

Militära
skolor.

Vid officersaspiranternas av infanteriet skolor å Karlsborg och Karlberg måste sålunda i första hand möjlighet till sådan utbildning beredas. Särskilda övningsställningar för dessa skolor måste därför anordnas. I fråga om officersaspiranterna vid de övriga truppslagen vore kavalleriets aspiranter under sitt första utbildningsår förlagda till ett kavalleriregemente, och borde tillfälle till erforderlig övning i ställningskrig kunna beredas dem i det infanteriregementes eller den arméfördelningens övnings-

ställning, till vilken kavalleriregementet vore hänvisat. För artilleriets officersaspiranter ansåge de sakkunniga den utbildning i ställningskrig, som komme dem till del under deras krigsskoletid, vara tillfyllest, vadan några särskilda anstalter utöver dem, som eventuellt vidtoges vid det regemente, till vilket deras första utbildning vore förlagd, icke torde behöva ifrågasättas. Beträffande ingenjörtruppernas officersaspiranter förbereddes dessa under första utbildningsåret vid sina truppförband på samma sätt, som förut framhållits rörande truppslaget självt, i tillräcklig grad för ställningskrigets uppgifter, vartill sedermera komme den utbildning i samma avseende, vilken de bibringades å krigsskolan.

Beträffande övningar i ställningsskrig vid skolor, som avsåge utbildning till underofficerare, kunde sådana icke ifrågasättas för andra än infanteriet tillhöriga elever vid underofficersskolan å Karlsborg. För dessa övningar kunde den för officersaspiranterna föreslagna övningsställningen å Karlsborg helt naturligt användas, vadan några särskilda anordningar för underofficersskolan icke behövde ifrågasättas.

Förutom de övningsställningar, som erfordrades å Karlsborg och Karlberg för officersaspiranterna, torde slutligen en övningsställning ävenledes erfordras vid infanteriskjutskolan, vilken hade till uppgift att befordra skjututbildningen med eldhandvapen inom armén och följaktligen även den del av denna utbildning, som berörde ställningskrigets förhållanden.

Enligt ovan anförda grunder hade de sakkunniga ansett sig böra föreslå anläggandet av övningsställningar för infanteriets skolor å Karlsborg, krigsskolan å Karlberg samt infanteriskjutskolan å Rosersberg.

För anläggande av de övningsställningar, som vid dessa skolor erfordrades, beräknade de sakkunniga för varje skola ett årligt anslag av 3,000 kronor under loppet av tre år.

Kostnads-
beräkningar.

De sakkunniga hava uppgjort detaljerade beräkningar angående kostnaderna för genomförande av det av dem framställda förslaget. De uppgjorda beräkningarna avse dels engångskostnader för anläggande av övningsställningar och inköp av mark, dels årliga övningskostnader.

Engångskostnaderna hava beräknats sålunda

1. Infanteriregementenas övningsställningar	kronor 591,200: —
2. Arméfördelningarnas övningsställningar	» 294,000: —
3. Övningsställningar för officersaspirantskolan å Karlsborg, krigsskolan å Karlberg samt infante- riskjutskolan å Rosersberg	» 27,000: —
4. Markinköp för vissa regementen	» 38,000: —

Summa kronor 950,200: —

Detta belopp borde fördelas till utgående på vart och ett av åren 1918—1920 sålunda:

år 1918	kronor 312,200: —
» 1919	» 309,500: —
» 1920	» 328,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 950,200: —

De årliga kostnaderna under åren 1918—1920 eller den treårsperiod, varunder övningsställningarna skulle utföras, hava av de sakkunniga beräknats under två olika förutsättningar, nämligen

1:o) under förutsättning att övningarna i större förband ägde rum under soldatskolan, och

2:o) under förutsättning att samma övningar ägde rum under repetitionsövningarna.

Därest övningarna ägde rum under soldatskolan, skulle de årliga kostnaderna uppgå till följande belopp, nämligen

för järnvägstransporter under soldatskolorna	kronor 42,000: —
» dagtraktamenten vid infanteriet under soldatskolans fjärde period	» 25,000: —
» dagtraktamenten vid infanteriet under soldatskolans tredje period	» 3,300: —
» dagtraktamenten vid kavalleriet	» 4,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 74,800: —

Sammanlagda kostnaden för åren 1918—1920 utgjorde alltså (3 × 74,800 =) 224,400 kronor.

Under förutsättning att övningarna i ställningskrig ägde rum under repetitionsövningarna skulle enligt de sakkunnigas beräkningar sammanlagda övningskostnaderna under en 3-årsperiod utgöra:

för transportkostnader jämte lejningskostnader	kronor 153,000: —
» dagtraktamentskostnader	» 54,000: —
	<hr/>
	eller tillhopa kronor 207,000: —

Fördelade på vart och ett av åren under en 3-årsperiod skulle alltså årskostnaden för transporter och dagtraktamenten uppgå till 69,000 kronor.

För övningar i ställningskrig efter år 1920 hava de sakkunniga beräknat de årliga kostnaderna sålunda

för järnvägstransporter under soldatskolorna	kronor	42,000: —
» dagtraktamenten	»	32,800: —
» vissa militära skolor	»	7,500: —
» underhåll av infanteriregementenas övningsställningar	»	88,680: —
» underhåll av arméfördelningarnas övningsställningar	»	46,800: —
		<hr/>
	Summa kronor	217,780: —

vilket belopp borde avrundas till 218,000 kronor.

För närvarande borde medel äskas för bestridande av de på åren 1918—1920 belöpande kostnaderna. Dessa utgjorde

a) under förutsättning att de större övningarna ägde rum under soldatskolan:

engångskostnader	kronor	950,200: —
årliga kostnader	»	224,400: —
		<hr/>
	Summa kronor	1,174,600: —

b) under förutsättning att nämnda övningar ägde rum under repetitionsövningarna:

engångskostnader	kronor	950,200: —
årliga kostnader	»	207,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	1,157,200: —

**Myndig-
heternas
yttranden:**

Över de sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av samtliga arméfördelningschefer, kommandanten i Boden, militärbefälhavaren på Gottland, chefen för generalstaben, inspektören för infanteriet, inspektören för kavalleriet, genaralfältygmästaren och inspektören för artilleriet, chefen för fortifikationen och inspektören för trängen ävensom av arméförvaltningen.

Av de sålunda hörda myndigheterna har flertalet förklarat sig icke hava någon erinran av principiell innebörd att framställa mot de sakkunnigas förslag samt inskränkt sig till att påyrka ändringar i ena eller andra hänseendet av förslagets detaljer. En i vissa avseenden motsatt ståndpunkt har däremot intagits av chefen för generalstaben ävensom av inspektören för infanteriet.

Med hänsyn till möjligheten av en blivande framtida utveckling har *chefen för generalstaben* sålunda ansett, att den bästa lösningen vore, om varje regemente inom lämpligt räckhåll hade tillgång till en större övningsställning. Det syntes därför riktigare, att, där man ej kunde erhålla en enda för all utbildning användbar övningsplats omedelbart vid förläggningssorten, gränsen droges mellan å ena sidan övningsplats för detaljubildningen i pluton och lägre avdelningar och å andra sidan övningsplats för kompani eller högre förband, än som de sakkunniga gjort mellan övningsplats för till och med kompani och övningsplats för högre förband. Om också det angivna målet icke genast kunde uppnås, borde dock, där så kunde ske utan avsevärd kostnad, hänsyn tagas till en eventuell framtida utvidgning. I varje fall borde man ej så bestämt precisera, att inom arméfördelningen skulle finnas en enda större övningsställning, utan hellre från början räkna med ett blandat, mera smidigt system.

Den principiella skillnaden mellan *chefens* för generalstaben ståndpunkt och de sakkunnigas förslag bestode sålunda i stort sett däri, att det senare toge sikte huvudsakligen på det närvarande läget utan att säkerställa utvecklingsmöjligheterna för framtiden samt att detsamma beträffande detaljanordningarna eftersträfvade en enhetstyp inom hela armén, utan större hänsyn till de lokala förhållandena. Det föreliggande förslaget läte emellertid utan alltför genomgripande förändringar modifiera sig i den av generalstabschefen angivna riktningen. Med hänsyn härtill och då de av de sakkunniga gjorda beräkningarna angående engångskostnaderna icke torde röna något större inflytande av ovan framhållna principiella skiljaktigheter, ansåge generalstabschefen desamma i stort sett vara så väl grundade, som för tillfället vore möjligt för bestämmande av de anslag, som nu borde äskas. Inom anslagens ram borde emellertid frihet lämnas att efter de lokala förhållandena och omständigheternas krav på vissa ställen utvidga, på andra eventuellt inskränka övningsplatsernas omfattning. Det senare kunde bliva nödvändigt även med hänsyn till övningsutrymme för fältkriget.

Vad de sakkunniga anfört i fråga om större specialövningar i ställningskrig kunde *chefen* för generalstaben i huvudsak biträda. De sakkunniga hade emellertid icke beräknat någon övningsterräng, som bleve nödvändig för att framställa anmarschen mot en redan utbyggd försvarsställning på sätt tidigare ägt rum, utan endast för det skede av ställningskriget, då båda motståndarna stode emot varandra i färdigbyggda ställningar. Denna frågas lösning vore alltså av de sakkunniga lämnad åt framtiden. Med de av generalstabschefen som önskvärda

framhållna talrikare större övningsplatserna underlättades emellertid väsentligt denna frågas framtida lösning.

Att förlägga övningarna i ställningskrig i bataljon eller regemente till repetitionsövningarna ansåge generalstabschefen icke vara möjligt, utan att dessa både förlängdes och ägde rum tidigare. Nämda övningar borde därför förläggas till soldatskolan.

Beträffande detaljerna i de sakkunnigas förslag framställde chefen för generalstaben en del erinringar, för vilka icke här torde böra närmare redogöras.

Inspektören för infanteriet har funnit det förenat med svårigheter att på ett fullt ändamålsenligt sätt inpassa utbildningen för ställningskrig i det allmänna, för det rörliga kriget ursprungligen avsedda utbildningsprogrammet. Utbildningen för det rörliga kriget vore huvudsaken. Övningar i strid om befästa ställningar, innan denna strid antagit ställningskrigets natur, vore ock betydelsefulla, och vid dem måste fästas minst lika vikt som vid dylika övningar under det mera utpräglande ställningskrigets förhållanden. Varje ställningskrig började nämligen med strid om fältbefästningar, och det dröjde månader, innan de ursprungliga fältbefästningarna hunne bliva så förstärkta och utbyggda, att man kunde tala om ett ställningskrig i egentlig bemärkelse. Ät striden om såväl lätta som starka fältbefästningar, före det denna strid stelnat i ställningskrigets former, borde följaktligen vid utbildningen behörig uppmärksamhet ägnas.

Starka skäl syntes finnas för att ställa sig tvekande inför förslaget att såsom regel anordna övningar i ställningskrig under regementsövningarna. Under vissa förhållanden läte det nog tänka sig, att dylika övningar kunde undantagsvis anordnas och utföras under regementsövningstiden, men utan att skada viktigare utbildningsintressen kunde desamma svårligen bliva årligen återkommande.

Under nuvarande förhållanden syntes det vara ändamålsenligast att ordna övningarna i ställningskrig huvudsakligen under tiden för soldatutbildningen. I regel skulle således den enskilda utbildningen samt plutonens och dess underavdelningars utbildning inpassas under tiden för soldatutbildningens tre första perioder, medan utbildningen i kompani och större förband skulle förläggas till den fjärde eller sista perioden. Allt eftersom erfarenhet rörande utbildningen vunnes, borde utbildningsplanen utformas. Det vore nämligen icke möjligt att nu förlägga ett fullfärdigt, för flera år bestående program, utan gällde det att i mån av tillkomsten av erforderliga övningsställningar låta det definitiva programmet växa ut ur de efter hand vunna erfarenheterna be-

träffande tidsindelning, övningarnas lämpliga och erforderliga omfattning m. m. Det torde för övrigt krävas en ganska avsevärd tid, för att anläggningen av ifrågavarande ställningar skulle hinna bli fullt färdiga. Ställningarna borde ock utbyggas efter en noga genomtänkt plan, enligt vilken de efter hand komme att på lämpligt sätt fullbordas.

Då utbildningen för det rörliga kriget vore huvudsaken och då med hänsyn härtill anläggandet av övningsställningar icke torde i nämnvärd mån böra få inkräkta på infanteriregementenas nuvarande övningsområdets användbarhet för nyssnämnda utbildning, kunde inspektören för infanteriet icke för närvarande tillstyrka anläggandet av de föreslagna övningsställningarna å de nuvarande övningsområdena för Livregementets grenadjärer, Västgöta, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Hälsinge, Älvsborgs, Västmanlands, Norrbottens, Västerbottens, Kalmar och Värmlands regementen, Södra skånska infanteriregementet, Vaxholms grenadjärregemente, Gottlands infanteriregemente och Västernorrlands regemente. De möjligheter i fråga om utbildningen för det rörliga kriget, som dessa områden för närvarande erbjöde, borde icke kringskäras i någon mera avsevärd mån. Faran härav syntes genom det föreliggande förslaget icke vara utesluten. En närmare undersökning av hithörande förhållanden vore av behovet påkallad. I avvaktan på en dylik undersökning kunde inom ifrågavarande regementens nuvarande övningsområden anläggas en mindre övningsställning med omkring 50 meters front samt tillsvidare utan motliggande verk (således s. k. enkelsidig ställning), i vilken enskild utbildning samt övningar i halvtropp, tropp och pluton kunde äga rum. Förutsättning härför vore dock, dels att ställningen icke i nämnvärd mån inkräktade på vederbörligt övningsområdes användbarhet för truppersnas utbildning för det rörliga kriget, dels att fullt tillfredsställande vattenavlopp kunde anordnas.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till att övningsställningarna endast efter hand kunde utbyggas, ansåge inspektören för infanteriet, att åtgärderna för anskaffande av dylika ställningar närmast borde inriktas på

fullbordandet av övningsställningarna å Ljungbyhed, Skillingaryd, Axvall, Järvafältet, Rommehed och Vännäs till den omfattning, som i varje särskilt fall prövades lämplig;

utförande av övningsställningar (av de sakkunniga benämnda regementsställningar) för Karlskrona grenadjärregemente å Bredåkra, för Hallands regemente å Skedala hed, för Bohusläns regemente å Backamo och för Norra skånska infanteriregementet å Rinkabyfältet samt för

Första och Andra livgrenadjärregementena, Upplands infanteriregemente och Jämtlands fältjägerregemente å av de sakkunniga föreslagna platser, allt under förutsättning att den för anläggningarna ifrågasatta terrängen vore för ändamålet lämplig; samt

utförande av mindre, tillsvidare enkelsidiga övningsställningar för övriga regementen under förut omförmälda förutsättningar.

Inspektören för trängen har framhållit, att enligt under kriget vunnen erfarenhet sjukvårdstruppernas verksamhet under strid om befästa ställningar måste delvis utövas på annat sätt än under det rörliga fältkriget. Det syntes därför i hög grad önskligt, att även dessa trupper bereddes tillfälle till övningar i ställningskrig. Detta syntes lämpligast böra ske så, att en i förhållande till övriga i övningen deltagande truppers styrka och ställningens storlek avpassad sjukvårdstrupp, lämpligen ett sjukvårdskompani utom två troppar, bereddes tillfälle att årligen några dagar, under samövning med andra trupper, deltaga i de i anslutning till arméfördelningsställningarna anordnade övningarna.

Jämväl *arméförvaltningen* har funnit sig böra fästa uppmärksamheten därå, att i förslaget icke ifrågasatts övningar i ställningskrig för trängens sjukvårdstrupper. Av betänkandet framginge, att de sakkunniga beaktat nödvändigheten av att truppförbandens egen sjukvårdspersonal erhöle utbildning i sjukvårdstjänsten under ställningskrig. Det syntes emellertid arméförvaltningen lika nödvändigt, att övriga sjukvårdstrupper, på vilka under ställningskriget ett fullt ut lika om ej ännu mera ansvarsfullt arbete vilade, erhöle utbildning vid dessa övningar. Arméförvaltningen hemställde därför, att jämväl denna fråga måtte av Kungl. Maj:t tagas under överbäggande i samband med de sakkunnigas förslag.

Mot de av de sakkunniga beräknade kostnaderna för anläggande av de olika slagen av övningsställningar hade arméförvaltningen icke något att erinra. Den för markinköp upptagna kostnaden vore däremot allt för lågt beräknad.

För möjliggörande av samövningar mellan de övriga truppslagen och artilleriet, vilket av de sakkunniga förordats, erfordrades ökning av artilleriets övningsammunition. Härför hade några kostnader emellertid icke beräknats. Dessutom skulle för sådant fall komma att erfordras medel till bestridande av vissa engångskostnader, såsom anskaffning av granatkastare, lypstolar, gravspeglar och riktspeglar m. m. Beträffande dessa engångskostnader, vilka av de sakkunniga ej upptagits i förslaget, hade artilleridepartementet i särskild underdånig skrivelse den 22 december 1917 gjort framställning om anvisande av medel för bland annat

detta ändamål. Enligt nämnda skrivelse bifogad kostnadstablå skulle kostnaderna för erforderlig materiel för övningar i ställningskrig uppgå till ett belopp av 466,500 kronor.

Vad de årliga kostnaderna anginge, hade arméförvaltningen icke något att erinra mot beräkningen av de kostnader, som skulle uppkomma för transport av respektive truppkontingenter från vederbörliga förläggningssorter till de platser, där övningarna skulle komma att äga rum. Däremot ansåge sig arméförvaltningen böra framställa vissa erinringar, för vilka dock icke här torde behöva redogöras, rörande beräkningen av dagtraktamenten under övningarna.

Under förutsättning av anordnandet av samövningar mellan de övriga truppslagen och artilleriet, erfordrades en ökning av artilleriets övningsammunition. Några kostnadsberäkningar härför hade emellertid icke av de sakkunniga meddelats. Varken den för artilleriets övningar för år 1918 anslagna eller den för år 1919 äskade ammunitions mängden vore tillräcklig för utförandet av dylika samövningar. Då frågan om den av dylika övningar betingade ökningen av artilleriets övningsammunition vore beroende av den blivande omfattningen av dessa övningar, torde en beräkning av de härför erforderliga kostnaderna kunna verkställas allenast på grundvalen av särskild utredning i ärendet. Förutom ökade kostnader för övningsammunition uppkomme även vissa andra årliga övningskostnader för artillerimateriel. Sålunda komme medel att erfordras för bestridande av kostnaderna för skott med granatkastare och lypstoler, för handgranater, som under övningarna förbrukades, samt för underhåll av den ställningskrigsmateriel, om vars anskaffande, enligt vad förut nämnts, framställning blivit gjord.

Som bekant har det pågående kriget i en utsträckning, varom man tidigare icke haft erfarenhet, kommit att röra sig i ställningskrigets former. Striderna om befästa ställningar hava sålunda pågått månader och år igenom, och på vissa fronter hava dylika strider varit regel. De erfarenheter härutinnan, som kriget lämnat, äro givetvis av stor betydelse för frågan om truppförbandens utbildning. Den utbildning, som hittills kommit våra truppförband till del, har, om man bortser från nu pågående utbildningsår, i det stora hela varit inriktad på det rörliga kriget och dess krav. Även om utbildningen för denna form av kriget jämväl för framtiden måste bliva huvudsaken, är det dock tydligt, att man hädanefter måste sörja för att trupperna erhålla erforderlig utbildning även i ställningskrig. Såsom chefen för generalstaben i sin förutnämnda skrivelse den

Departements-
chefen.

22 september 1916 framhållit, måste trupperna vara förtrogna med anläggandet och utbyggandet av förstärkta ställningar, övade i anfall och försvar av sådana ställningar, samt förstå inrätta sitt liv såväl i som framför ställningen på det mest praktiska och kraftbesparande sätt.

Vad nu sagts gäller givetvis i främsta rummet beträffande arméns huvudtruppslag, infanteriet. Uti sitt förslag till anordnande av årliga övningar i ställningskrig hava de sakkunniga jämväl lagt huvulvikten på detta vapenslag och de av dem föreslagna anordningarna avse i stort sett endast att bereda infanteriet möjlighet till dylika övningars bedrivande. I sådant syfte föreslå de sakkunniga, dels att vid varje infanteriregementes förläggningsplats anordnas en övningsställning i och för utbildning inom kompani, dels att inom varje arméfördelningsområde anläggas en större övningsställning i och för utbildning i större förband än kompani. Därjämte skulle övningsställningar anläggas för officersaspirantskolan å Karlsborg, krigsskolan å Karlberg samt infanteriskjutskolan å Rosersberg. Kostnaderna för ifrågavarande ställningar, vilka vore avsedda att utbyggas under loppet av tre år, hava av de sakkunniga beräknats till sammanlagt 950,200 kronor. De årliga övningskostnaderna under den tid, utbyggandet av ställningarna påginge, hava beräknats till 74,800 kronor, under förutsättning att övningarna i större förband ägde rum under soldatskolan, och till 69,000 kronor, därest samma övningar ägde rum under repetitionsövningarna. För tiden efter övningsställningarnas färdigbyggande hava de årliga kostnaderna av de sakkunniga beräknats till 218,000 kronor.

Ehuru jag, såsom förut nämnts, hyser den uppfattningen, att truppförbanden och framför allt infanteriet hädanefter måste bibringas erforderlig utbildning, icke blott för det rörliga kriget utan jämväl för ställningskriget, anser jag mig dock icke för närvarande kunna tillstyrka bifall till det av de sakkunniga framlagda förslaget. Innan definitivt beslut fattas om anordnande av årliga övningar i ställningskrig, synas mig nämligen vissa frågor, vilka i det föreliggande betänkandet icke tillräckligt beaktats, böra till fullo utredas. Sålunda bör i första hand undersökas, huruvida dylika övningar kunna utan förfång för andra viktiga utbildningsgrenar anordnas inom ramen för den nuvarande övningstiden, och, för den händelse så skulle vara fallet, huru övningarna böra inpassas i de nuvarande utbildningsprogrammen för att lämna bästa möjliga resultat. De sakkunniga hava visserligen utgått från, att några större svårigheter i berörda hänseende icke skulle föreligga, men av vissa uttalanden av de i ärendet hörda myndigheterna att döma torde

meningarna härutinnan vara delade. En annan fråga, som på det närmaste sammanhänger med den nu föreliggande, är frågan om anskaffande av den för övningar i ställningskrig erforderliga tekniska utrustningen. Visserligen har, med anlitande av de för neutralitetens skyddande anslagna medel, dylik utrustning blivit i viss utsträckning under de senaste åren anskaffad, men den materiel, som sålunda står till buds, är icke på långt när tillräcklig för övningarnas bedrivande i den av de sakkunniga föreslagna omfattningen. Inom lantförvarsdepartementet pågår för närvarande genom särskilt tillkallade sakkunniga utredning angående anskaffande av för armén erforderlig teknisk utrustning, men är denna utredning ännu icke slutförd. Först när resultatet därav föreligger, torde det bliva möjligt att helt överblicka de ekonomiska konsekvenserna av det nu föreliggande förslaget.

Ett ytterligare skäl att icke nu definitivt binda sig vid det av de sakkunniga framställda förslaget synes mig ligga uti vad chefen för generalstaben och inspektören för infanteriet i ämnet anført. Chefen för generalstaben har sålunda ansett den bästa lösningen av den föreliggande frågan vara, om varje regemente inom lämpligt räckhåll hade tillgång till en större övningsställning, och att det därför syntes riktigare, att, där man ej kunde erhålla en enda för all utbildning användbar övningsplats omedelbart vid förläggningssorten, gränsen droges mellan å ena sidan övningsplats för detaljutbildningen i pluton och lägre avdelningar och å andra sidan övningsplats för kompani eller högre förband, än som de sakkunniga gjort mellan övningsplats för till och med kompani och övningsplats för högre förband. I varje fall borde man ej så bestämt som de sakkunniga precisera, att inom arméfördelningen skulle finnas en enda större övningsställning, utan hellre från början räkna med ett blandat, mera smidigt system. Inspektören för infanteriet åter har, särskilt med hänsyn till angelägenheten av att icke inkräkta på infanteriregementenas nuvarande övningsområdets användbarhet för utbildningen för det rörliga kriget, för närvarande ansett sig kunna endast i vissa delar tillstyrka de sakkunnigas förslag. Med hänsyn till den ståndpunkt chefen för generalstaben och inspektören för infanteriet sålunda intagit, och då dessutom åtskilliga svårigheter torde möta att under nuvarande förhållanden samtidigt igångsätta utbyggandet av alla de utav de sakkunniga föreslagna övningsställningarna, synes mig ett ytterligare övervägande böra äga rum, innan man skrider till frågans definitiva lösning.

Om jag alltså icke anser mig för närvarande kunna biträda det av de sakkunniga framlagda förslaget, håller jag dock före, att utbildningen

för ställningskriget är av den vikt, att övningar i ställningskrig, huvudsakligen för infanteriet, böra från och med innevarande år tillsvidare anordnas. Några medel för ändamålet stå emellertid icke till Kungl. Maj:ts förfogande. Anslaget till extra utgifter, från vilket de under år 1917 anordnade övningarna bekostades, lämnar nämligen icke vidare tillgång till kostnadernas bestridande. Erforderligt anslag torde därför böra av riksdagen äskas.

I samband med de övningar i ställningskrig, som nästlidet år anordnades, påbörjades å Ljungbyhed, Skillingaryd, Axvall, Järvafältet, Rommehed och Vännäs utbyggande av särskilda övningsställningar. Med hänsyn till de å dessa platser sålunda redan nedlagda kostnaderna, synes det lämpligt, att de där påbörjade arbetena fortsättas och övningsställningarna utbyggas i den omfattning, som kan finnas vara av förhållandena påkallad. Detta torde så mycket hellre böra ske, som någon meningsskiljaktighet icke råder angående lämpligheten av ifrågavarande övningsställningars anordnande. I den mån till förfogande ställda medel därtill lämna tillgång, torde erforderliga övningsställningar jämväl böra anläggas på sådana platser, rörande vilkas lämplighet för ändamålet någon tvekan icke råder.

För övningarnas bedrivande erfordras, såsom förut nämnts, tillgång å viss teknisk utrustningsmateriel. Då dylik materiel endast finnes i mycket begränsad omfattning, torde det bliva nödvändigt att anskaffa sådan i den utsträckning, att de planerade övningarna kunna äga rum, utan att deras ändamål förfelas.

Av riksdagen torde alltså nu böra äskas medel för anordnande av övningar i ställningskrig under innevarande och nästkommande år ävensom i första hand för fortsättande av de påbörjade arbetena å övningsställningarna å förutnämnda sex övningsplatser samt för anskaffande av för övningarna oundgängligen erforderlig teknisk utrustning. Kostnaderna härför torde kunna beräknas till i runt tal 350,000 kronor. Därav torde 150,000 kronor böra avses för innevarande år och 200,000 kronor för år 1919. Det förra beloppet torde böra äskas å tilläggsstat för år 1918 och det senare å extra stat för år 1919.

Jag får alltså hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels för anordnande av övningar i ställningskrig m. m. å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor,

dels ock för samma ändamål å extra stat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Thomas Adlercreutz.

